

Funkcjonowanie populacji nocka wąsatka w Karpatach Zachodnich

Korneliusz Kurek

cel pracy

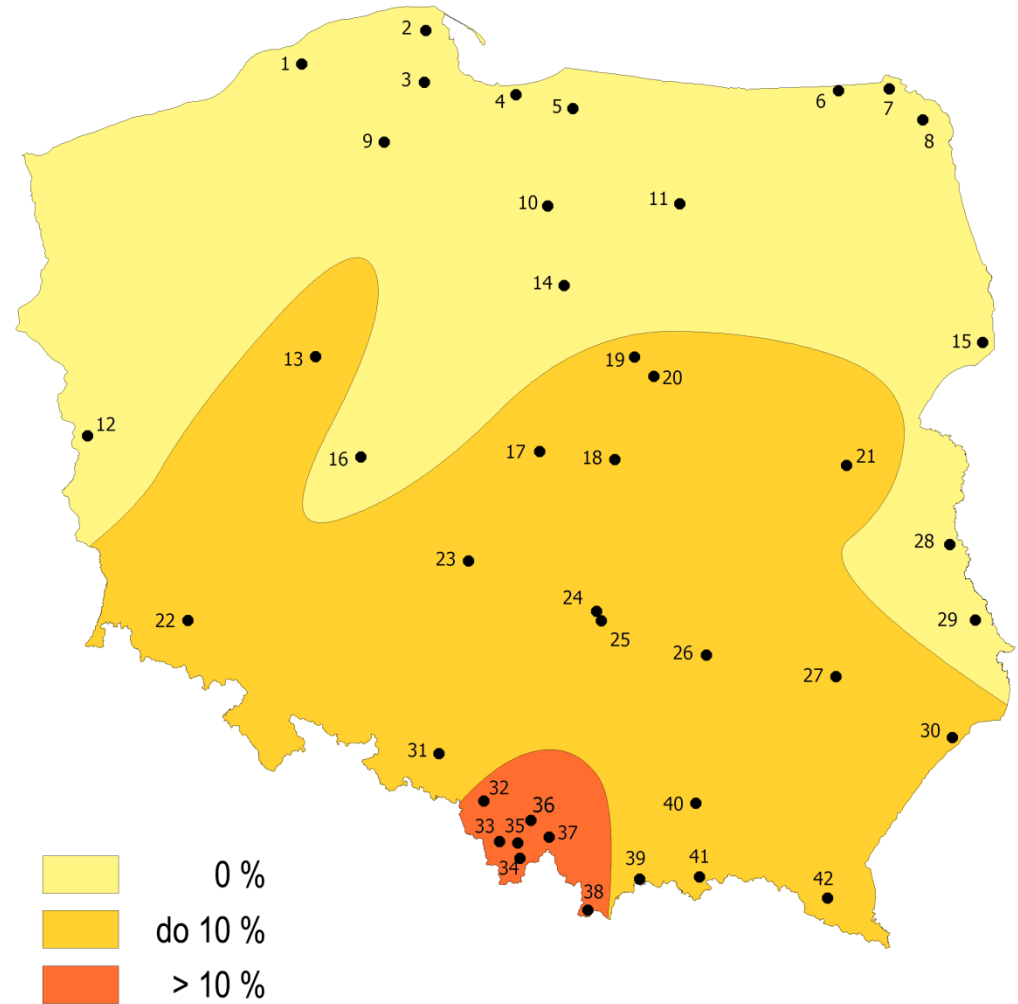
---

poznanie ekologii populacji
nocka wąsatka w Karpatach Zachodnich:

1. preferencje środowiskowe gatunku
(żerowiska, schronienia letnie i zimowe)
2. wzorce użytkowania przestrzeni w okresie
letniej aktywności
3. wzorce dobowej i sezonowej aktywności
na żerowiskach i w miejscach rojenia

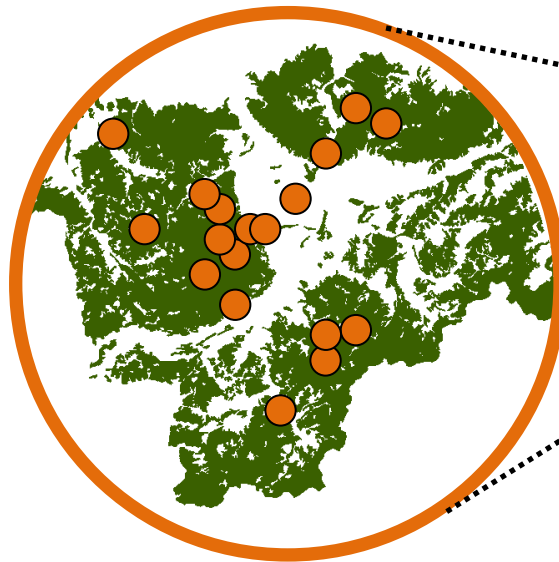
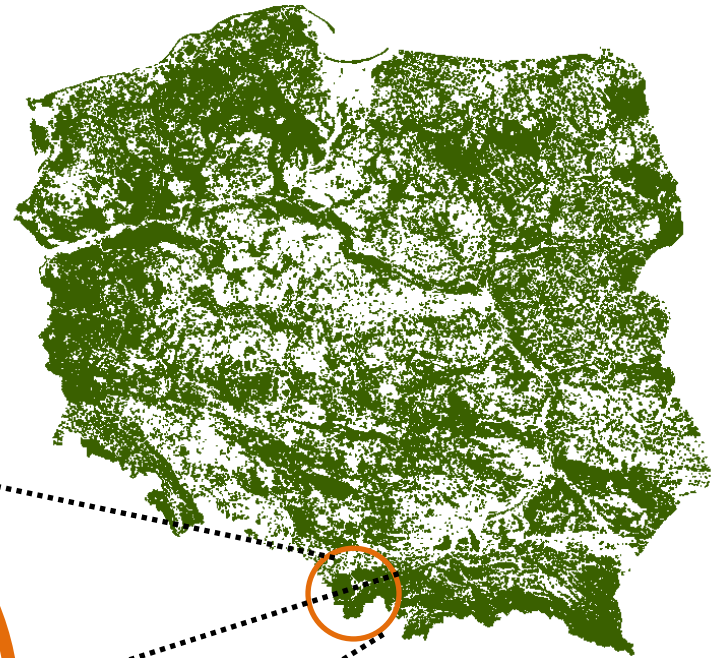
teren badań

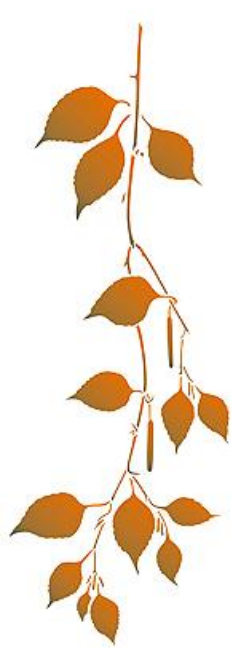
udział nocka wąsatka w odłowach w latach 1997-2012

teren badań

- Karpaty Zachodnie:
  - Beskid Śląski
  - Kotlina Żywiecka
  - Beskid Żywiecki
  - Beskid Mały

● stanowiska odłowów nietoperzy

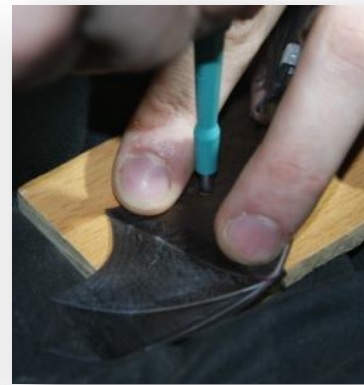
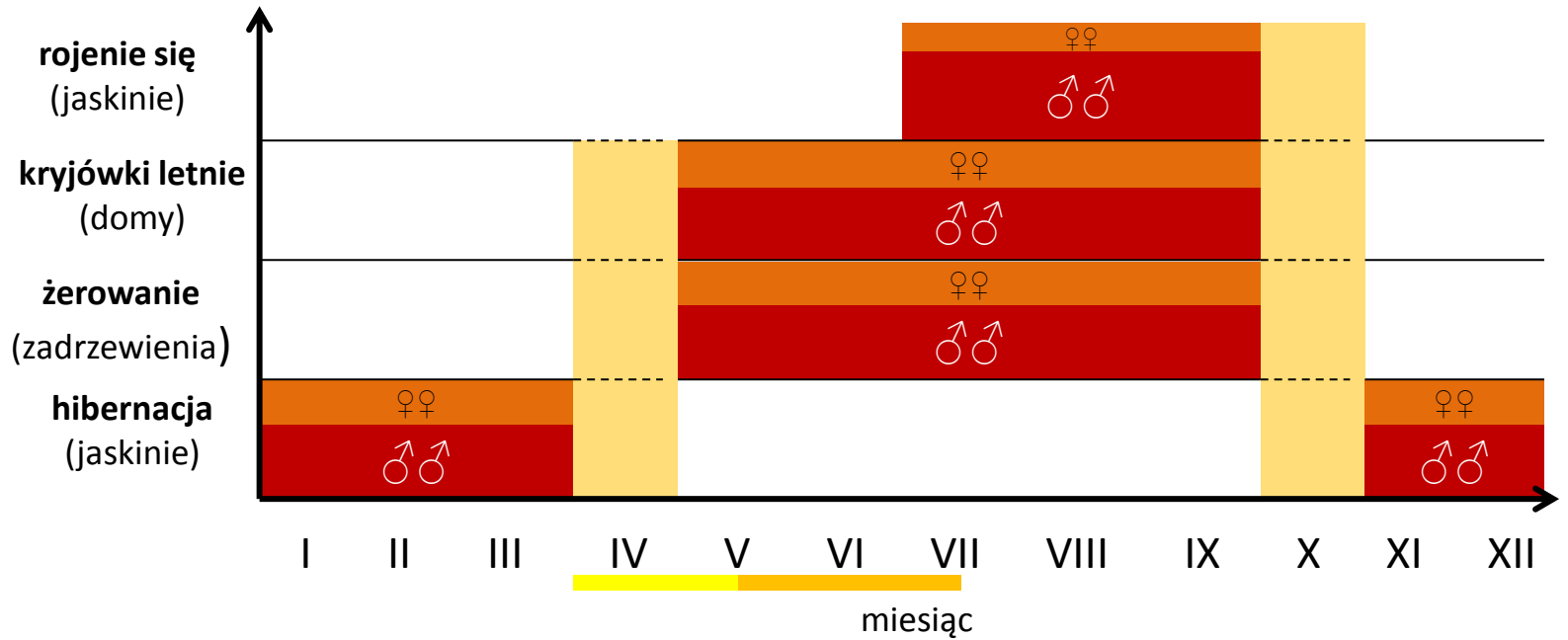

udział w zespole nietoperzy

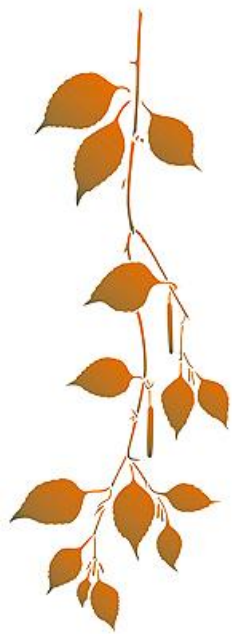
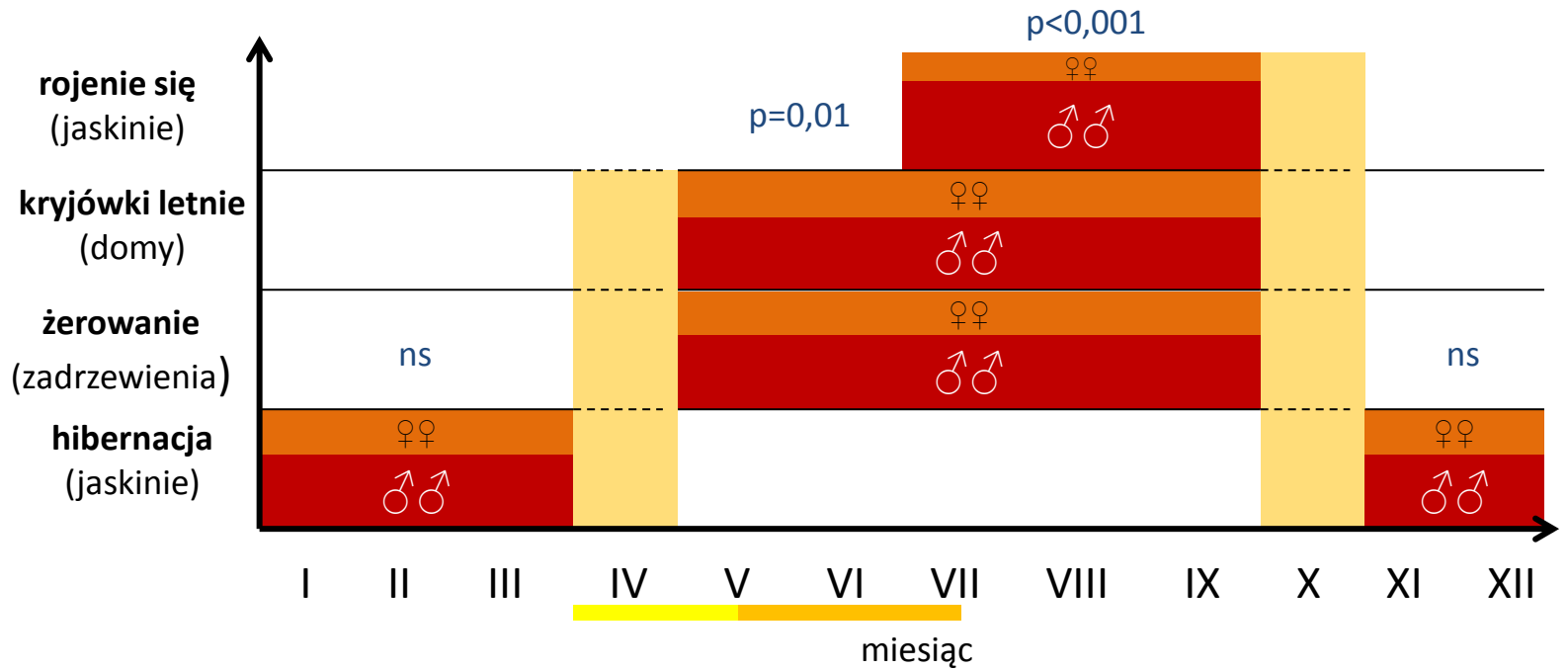
- ☐ n=3207
- ☐ 17 gatunków
- ☐ *Myotis daubentonii* (31,3%)
- ☐ *Plecotus auritus* (18,7%)
- ☐ *M. mystacinus* (16,3%)

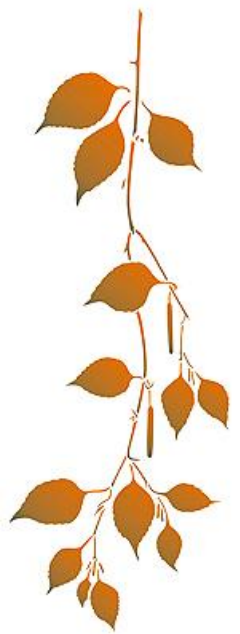
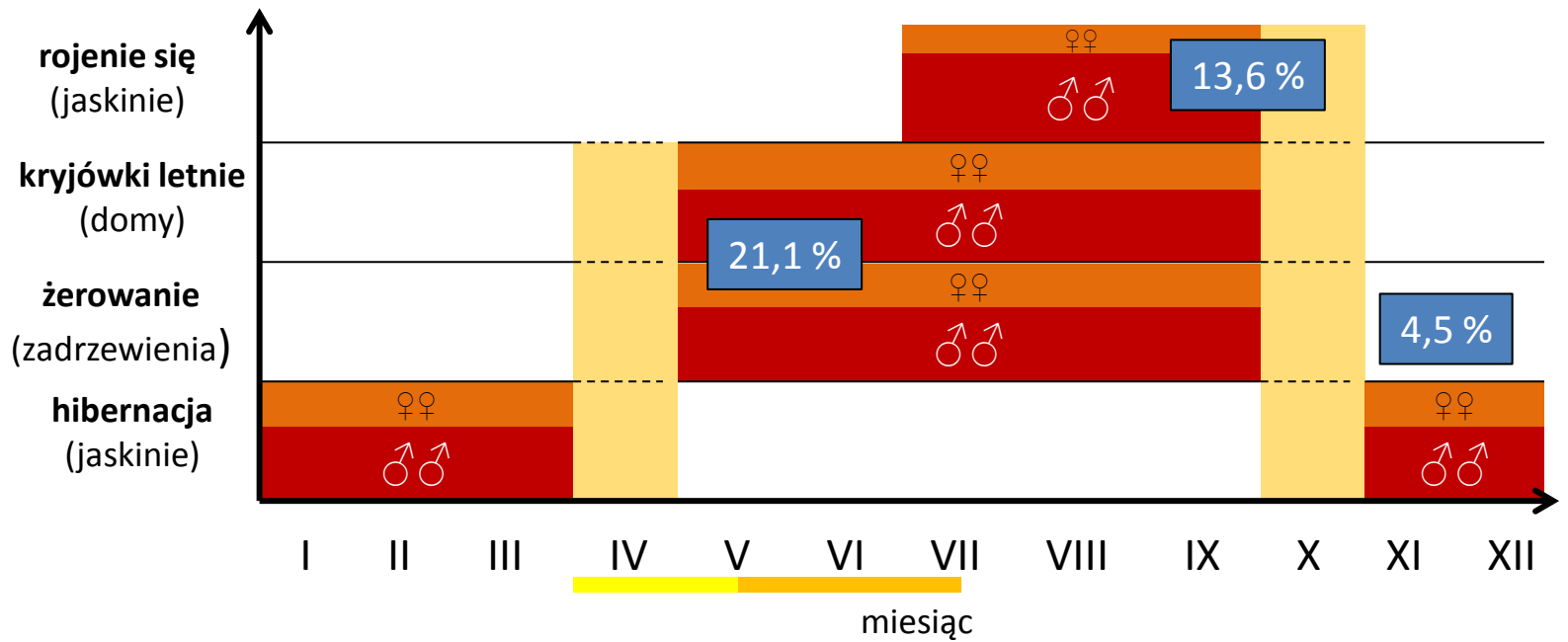
metody badań

użytkowanie przestrzeni

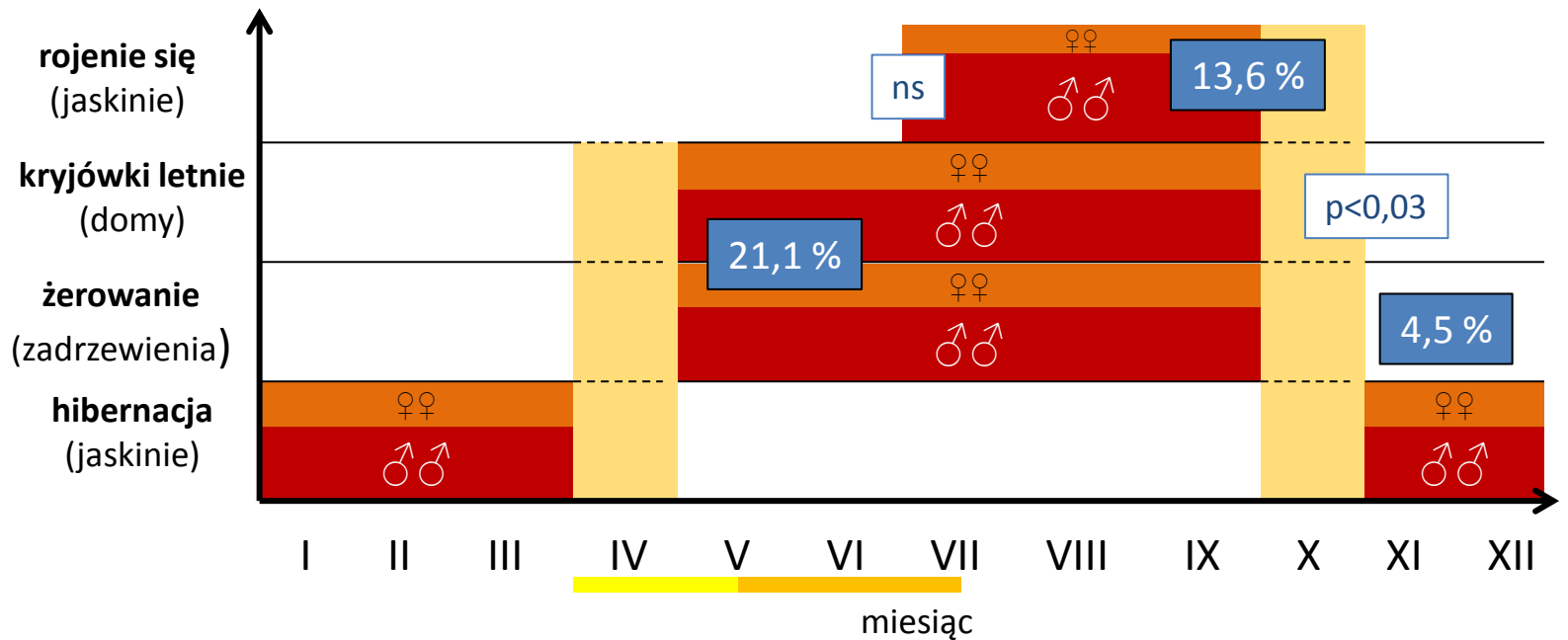

użytkowanie przestrzeni

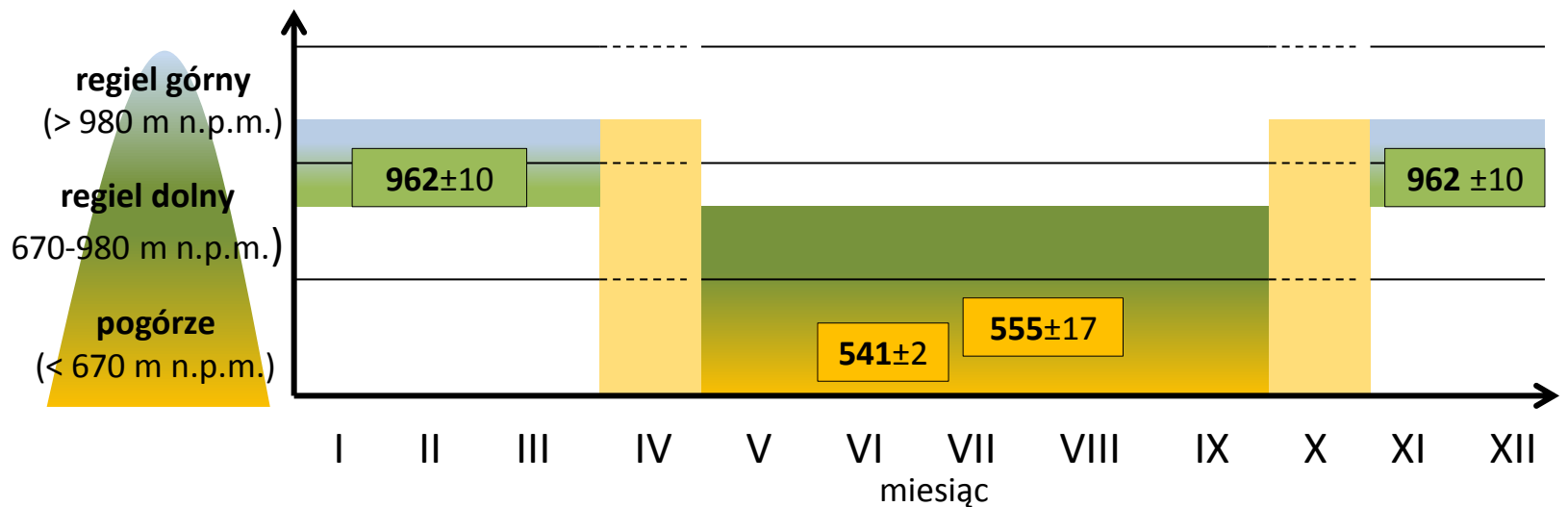
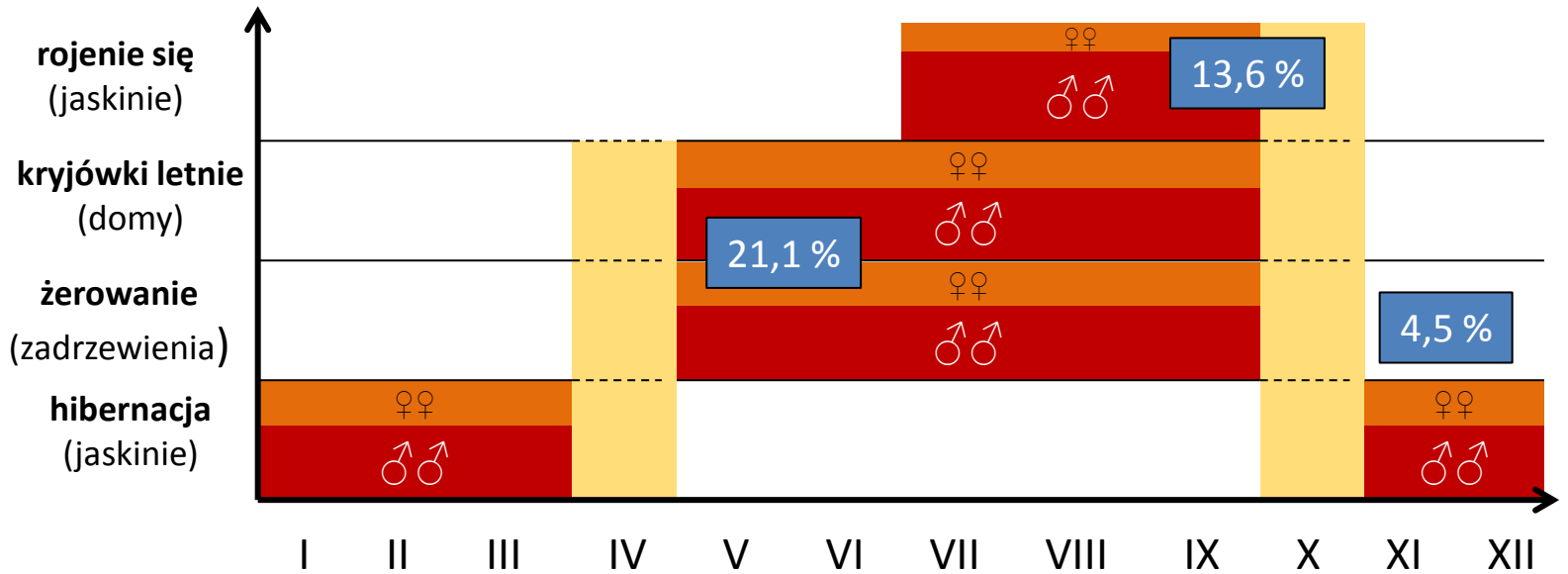

użytkowanie przestrzeni

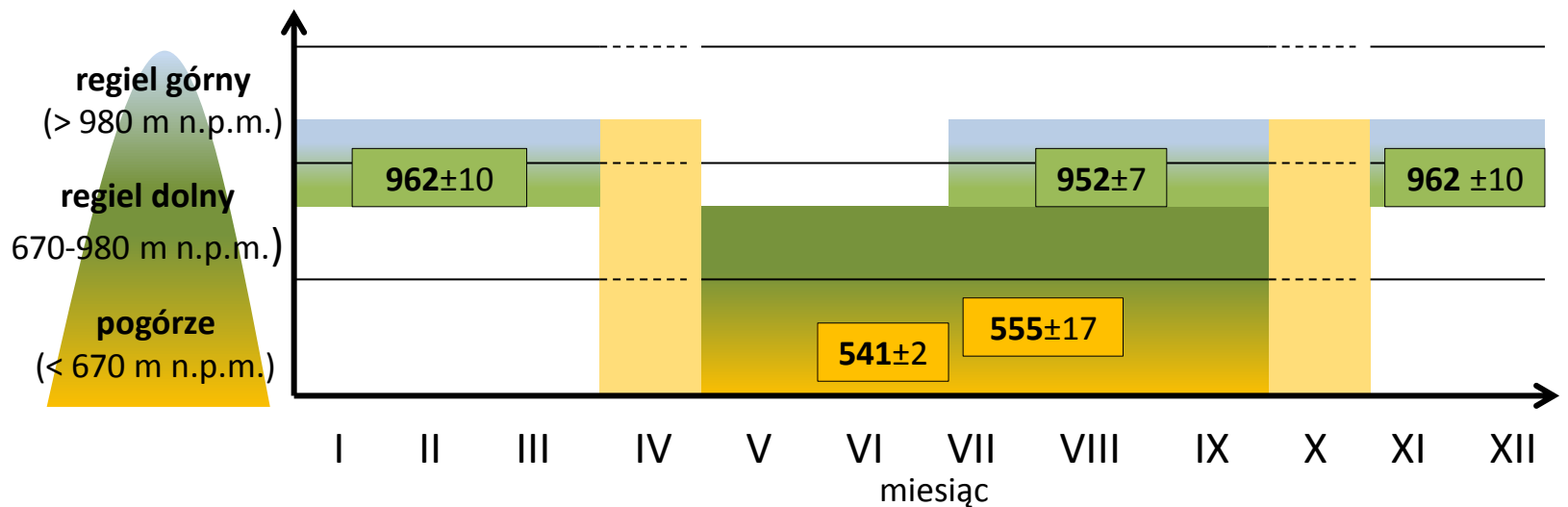
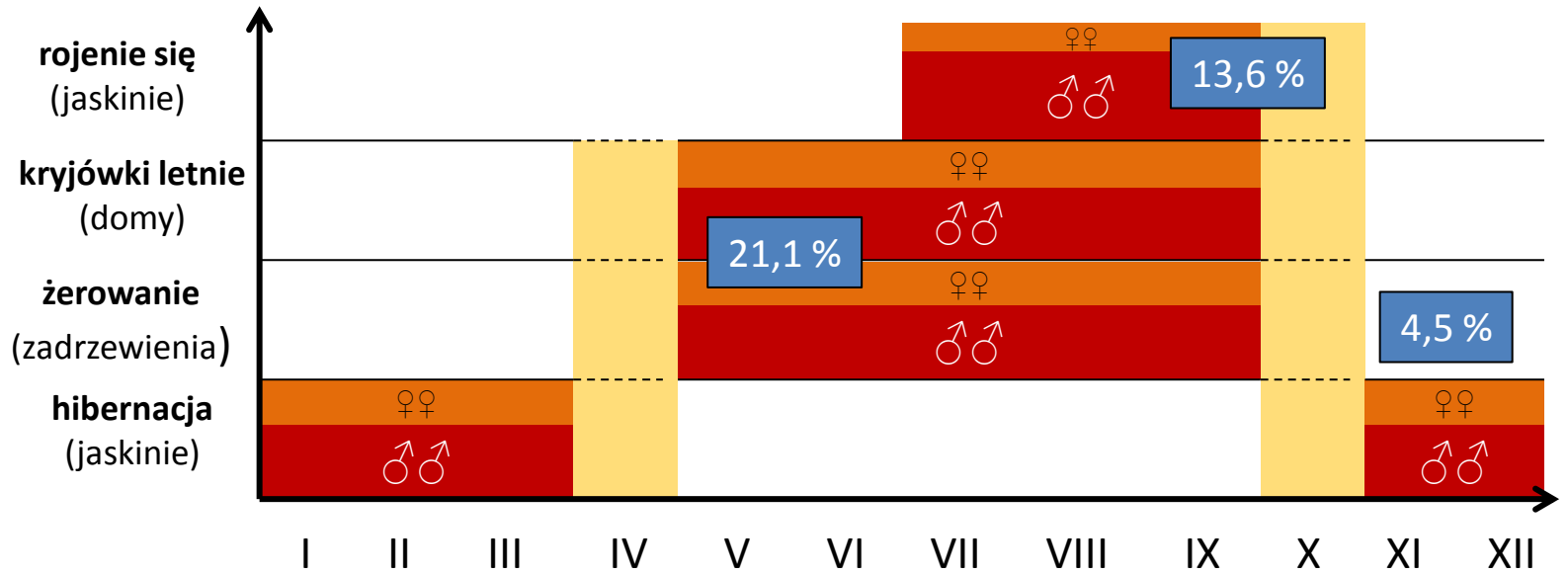

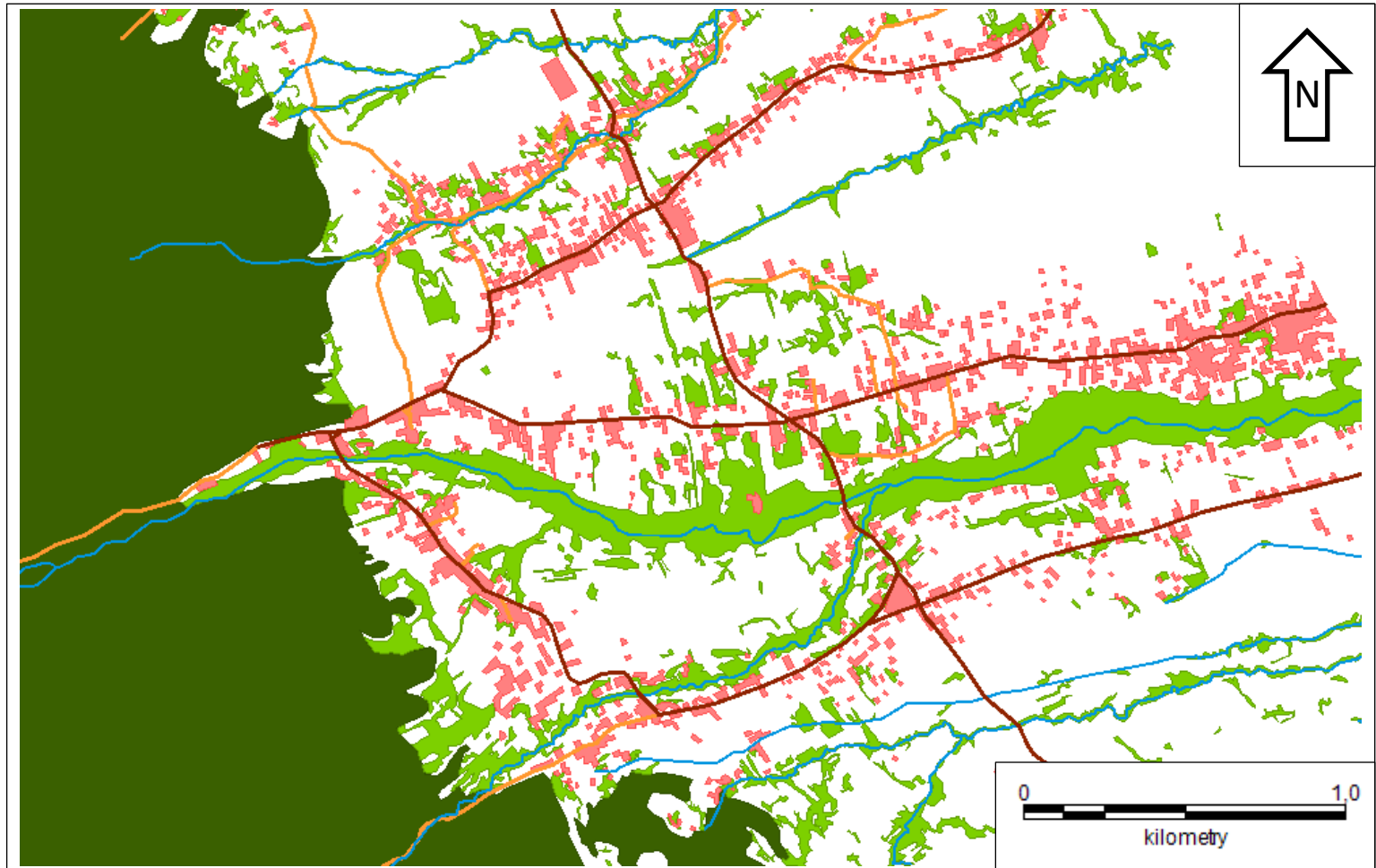
użytkowanie przestrzeni

użytkowanie przestrzeni

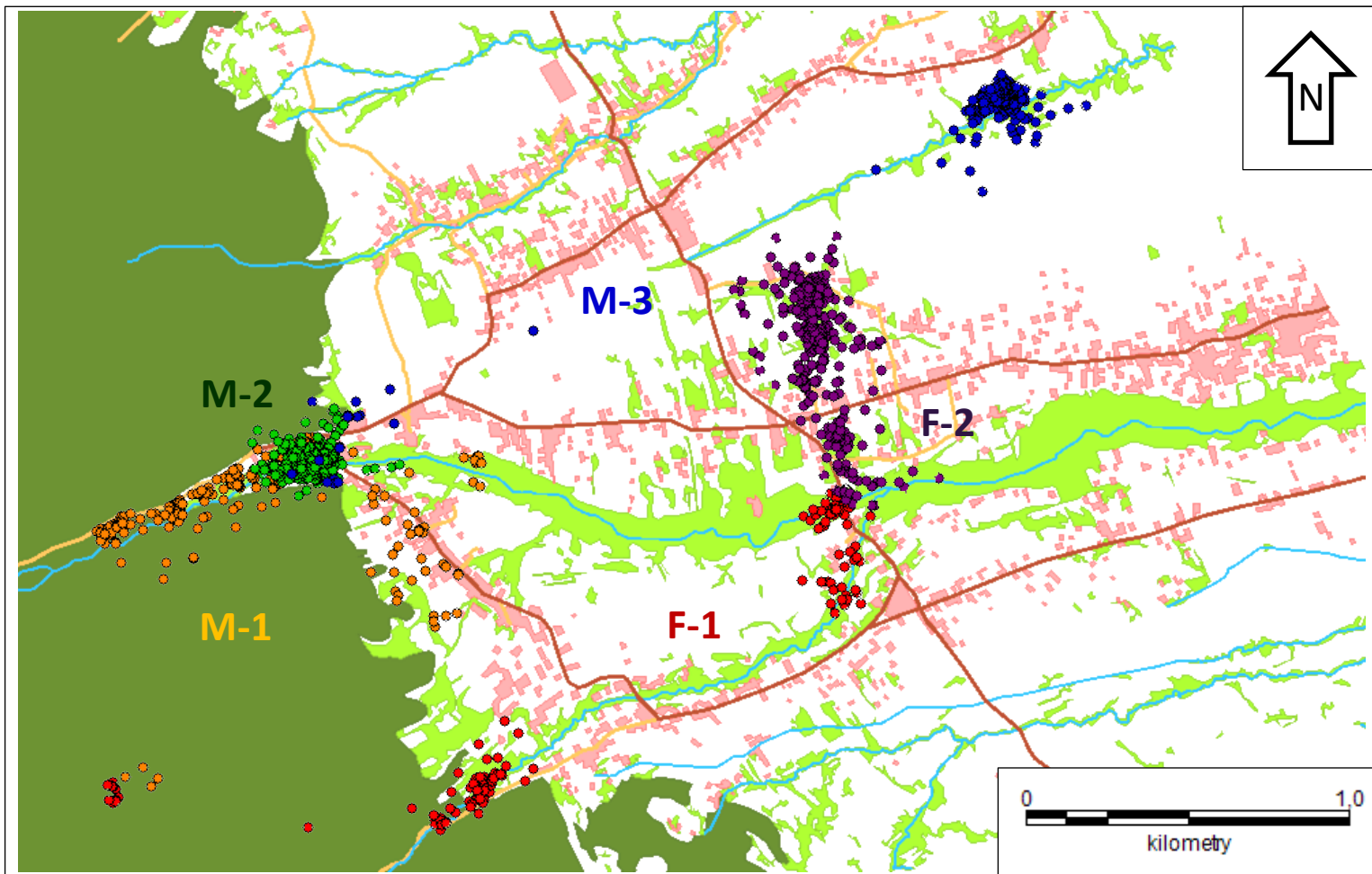

użytkowanie przestrzeni

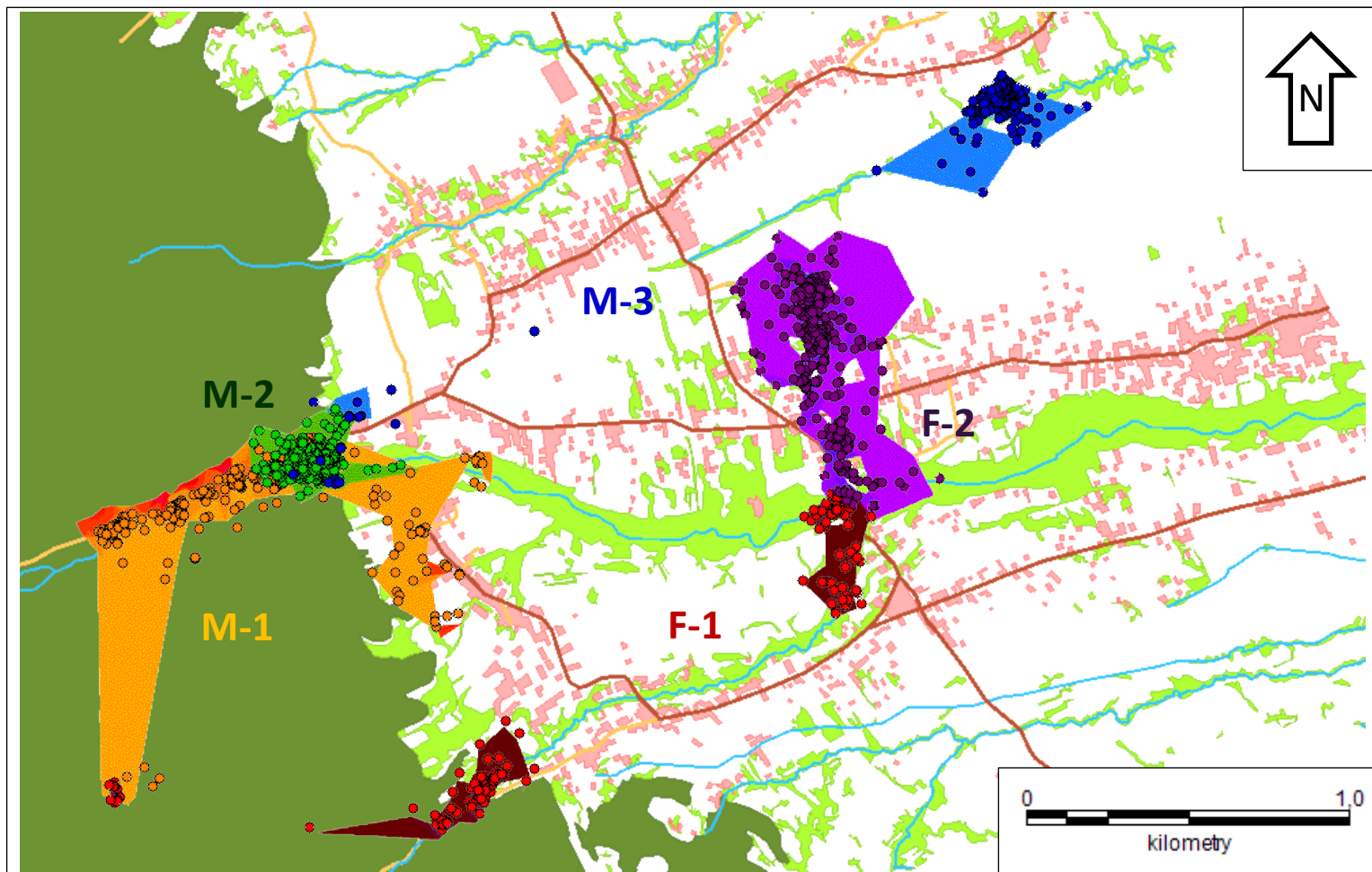
	drogi główne		cieki wodne		zwarte lasy		tereny otwarte
	drogi lokalne		luźne zadrzewienia		tereny zabudowane		

użytkowanie przestrzeni

	drogi główne		cieki wodne		zwarte lasy		tereny otwarte
	drogi lokalne		luźne zadrzewienia		tereny zabudowane		

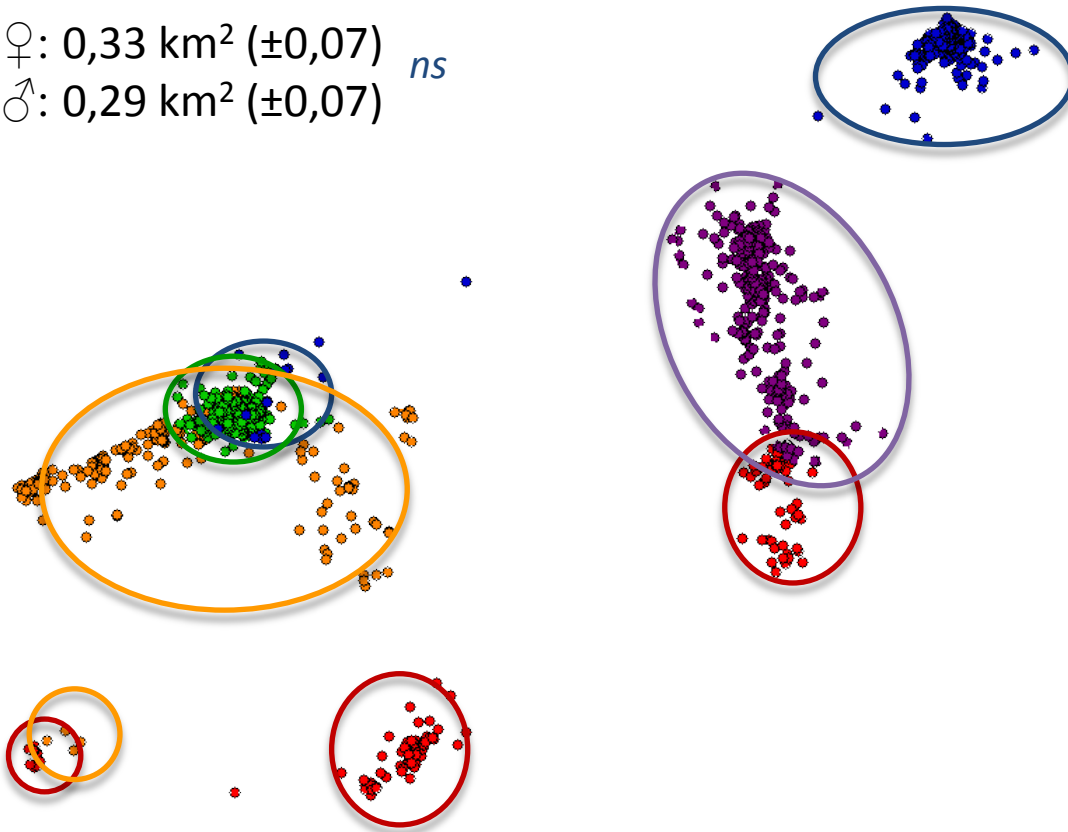
użytkowanie przestrzeni

użytkowanie przestrzeni

□ areał osobniczy (LoCoH):

- 0,31 km² (±0,05)
- od 1 do 4 płatów (średnio 2,1)
- ♀♀: 0,33 km² (±0,07)
- ♂♂: 0,29 km² (±0,07) *ns*

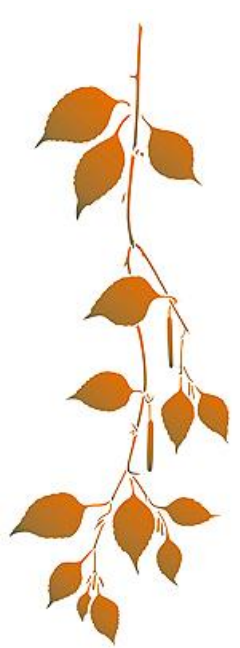

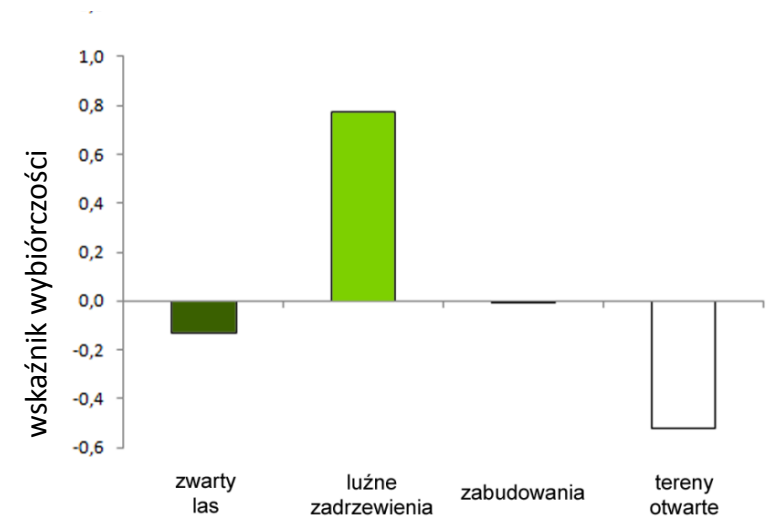
podsumowanie 1

- ❑ nocki wąsatki wykorzystują różne pięta górskie
  - w okresie rozrodu i wychowu młodych – głównie w piętrze pogórza
  - rojenie się i zimowanie – górne partie regła dolnego

- ❑ areaty osobnicze
  - średnia powierzchnia 31 ha
  - obejmują kilka mniejszych żerowisk

preferencje środowiskowe

Preferencje środowiskowe nocka wąsatka (określone jako czas przebywania w danym typie środowiska) w odniesieniu do wybranych płątów środowisk w oparciu o wartości wskaźnika wybiórczości Ivleva w modyfikacji Jacobsa

preferencje środowiskowe

- ❑ kryjówki antropogeniczne
  - 96,7 % ($p < 0,001$)
  - domy, budynki gospodarcze
  - budka dla ptaków, paśnik
- ❑ kryjówki naturalne – 3,3 % (drzewa)

Wybrane parametry środowiskowe charakteryzujące kryjówki wybierane przez nietoperze ($n=51$) oraz punkty losowe ($n=82$). Istotność statystyczną sprawdzono testem Kruskala-Wallisa.

odległość (km)	kolonie nietoperzy		punkty losowe		poziom istotności
	średnia $\pm$ SE	zakres	średnia $\pm$ SE	zakres	
od drogi głównej	0,28$\pm$0,08	0,01-2,72	0,37$\pm$0,06	0,01-2,70	ns
od najbliższej drogi	0,07$\pm$0,01	0,00-0,48	0,13$\pm$0,07	0,01-1,21	$p < 0,001$
od źródła wody	0,19$\pm$0,03	0,02-0,85	0,35$\pm$0,04	0,02-3,14	$p < 0,001$
od zadrzewień	0,19$\pm$0,07	0,00-2,55	0,27$\pm$0,05	0,00-2,70	$p < 0,001$
od zwartego lasu	0,30$\pm$0,06	0,00-2,77	1,13$\pm$0,10	0,00-3,20	$p < 0,001$
od terenu otwartego	0,25$\pm$0,08	0,00-2,71	0,16$\pm$0,05	0,00-2,80	$p < 0,001$

preferencje środowiskowe

- ❑ kryjówki antropogeniczne
  - 96,7 % ($p < 0,001$)
  - domy, budynki gospodarcze
  - budka dla ptaków, paśnik
- ❑ kryjówki naturalne – 3,3 % (drzewa)

Wybrane parametry środowiskowe charakteryzujące kryjówki wybierane przez nietoperze ($n=51$) oraz punkty losowe ($n=82$). Istotność statystyczną sprawdzono testem Kruskala-Wallisa

odległość (km)	kolonie nietoperzy		punkty losowe		poziom istotności
	średnia $\pm$ SE	zakres	średnia $\pm$ SE	zakres	
od drogi głównej	0,28$\pm$0,08	0,01-2,72	0,37$\pm$0,06	0,01-2,70	ns
od najbliższej drogi	0,07$\pm$0,01	0,00-0,48	0,13$\pm$0,07	0,01-1,21	$p < 0,001$
od źródła wody	0,19$\pm$0,03	0,02-0,85	0,35$\pm$0,04	0,02-3,14	$p < 0,001$
od zadrzewień	0,19$\pm$0,07	0,00-2,55	0,27$\pm$0,05	0,00-2,70	$p < 0,001$
od zwartego lasu	0,30$\pm$0,06	0,00-2,77	1,13$\pm$0,10	0,00-3,20	$p < 0,001$
od terenu otwartego	0,25$\pm$0,08	0,00-2,71	0,16$\pm$0,05	0,00-2,80	$p < 0,001$

preferencje środowiskowe

- ❑ kryjówki antropogeniczne
  - 96,7 % ($p < 0,001$)
  - domy, budynki gospodarcze
  - budka dla ptaków, paśnik
- ❑ kryjówki naturalne – 3,3 % (drzewa)

Wybrane parametry środowiskowe charakteryzujące kryjówki wybierane przez nietoperze ($n=51$) oraz punkty losowe ($n=82$). Istotność statystyczną sprawdzono testem Kruskala-Wallisa

odległość (km)	kolonie nietoperzy		punkty losowe		poziom
	średnia $\pm$ SE	zakres	średnia $\pm$ SE	zakres	istotności
od drogi głównej	0,28$\pm$0,08	0,01-2,72	0,37$\pm$0,06	0,01-2,70	ns
od najbliższej drogi	0,07$\pm$0,01	0,00-0,48	0,13$\pm$0,07	0,01-1,21	$p < 0,001$
od źródła wody	0,19$\pm$0,03	0,02-0,85	0,35$\pm$0,04	0,02-3,14	$p < 0,001$
od zadrzewień	0,19$\pm$0,07	0,00-2,55	0,27$\pm$0,05	0,00-2,70	$p < 0,001$
od zwartego lasu	0,30$\pm$0,06	0,00-2,77	1,13$\pm$0,10	0,00-3,20	$p < 0,001$
od terenu otwartego	0,25$\pm$0,08	0,00-2,71	0,16$\pm$0,05	0,00-2,80	$p < 0,001$

preferencje środowiskowe

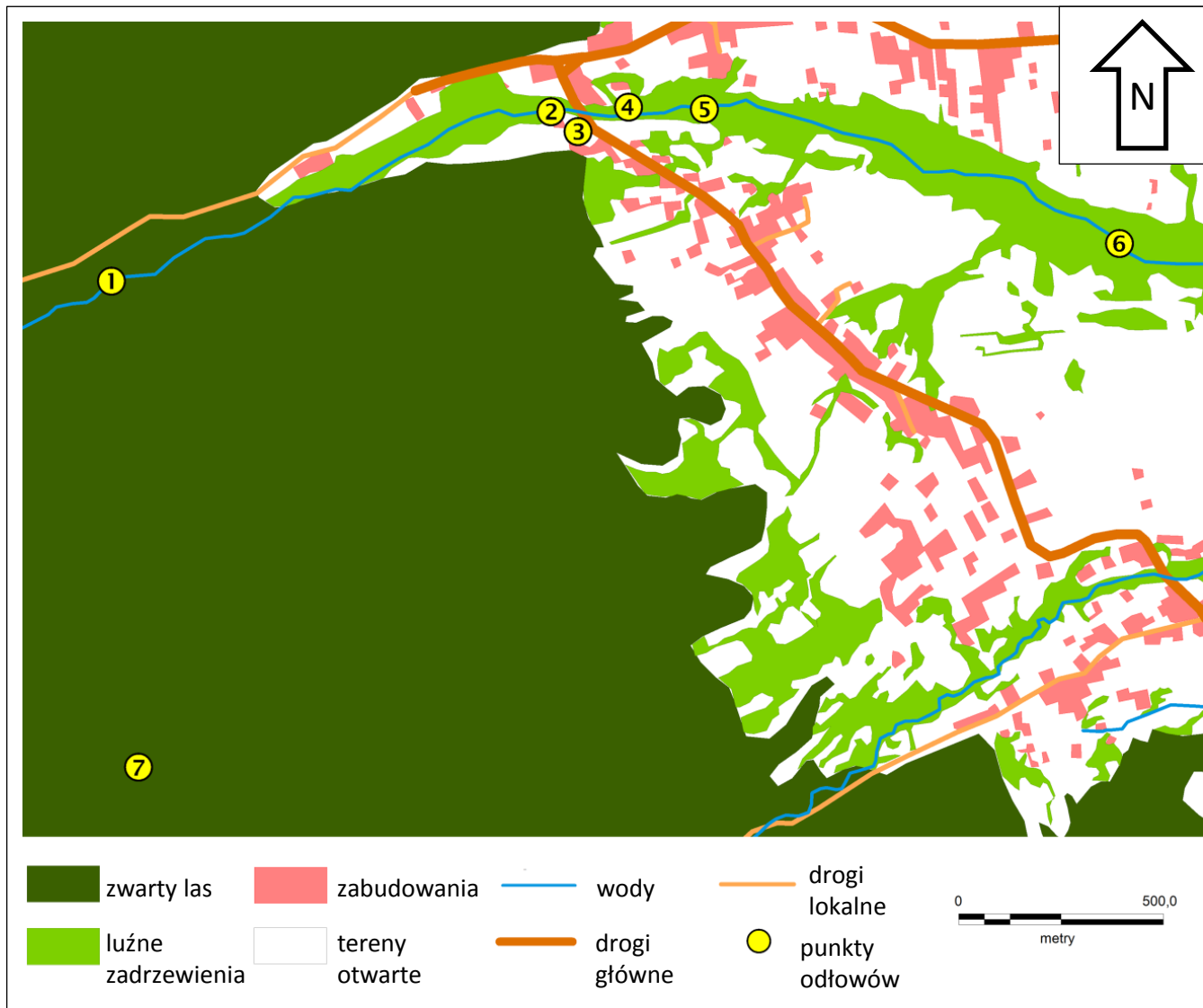
- ❑ kryjówki antropogeniczne
  - 96,7 % ($p < 0,001$)
  - domy, budynki gospodarcze
  - budka dla ptaków, paśnik
- ❑ kryjówki naturalne – 3,3 % (drzewa)

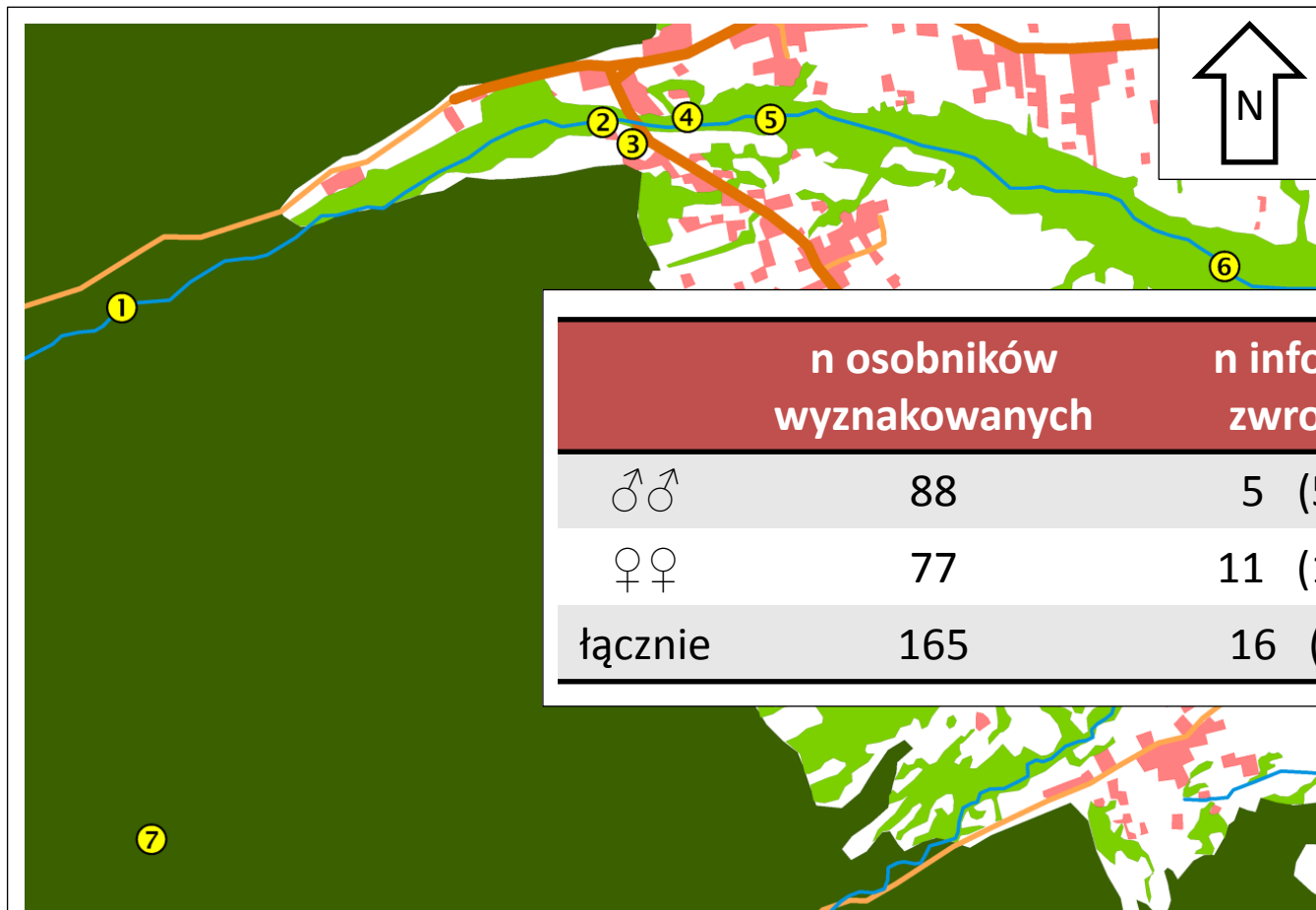
Wybrane parametry środowiskowe charakteryzujące kryjówki wybierane przez nietoperze ($n=51$) oraz punkty losowe ($n=82$). Istotność statystyczną sprawdzono testem Kruskala-Wallisa

odległość (km)	kolonie nietoperzy		punkty losowe		poziom istotności
	średnia $\pm$ SE	zakres	średnia $\pm$ SE	zakres	
od drogi głównej	0,28$\pm$0,08	0,01-2,72	0,37$\pm$0,06	0,01-2,70	ns
od najbliższej drogi	0,07$\pm$0,01	0,00-0,48	0,13$\pm$0,07	0,01-1,21	$p < 0,001$
od źródła wody	0,19$\pm$0,03	0,02-0,85	0,35$\pm$0,04	0,02-3,14	$p < 0,001$
od zadrzewień	0,19$\pm$0,07	0,00-2,55	0,27$\pm$0,05	0,00-2,70	$p < 0,001$
od zwartego lasu	0,30$\pm$0,06	0,00-2,77	1,13$\pm$0,10	0,00-3,20	$p < 0,001$
od terenu otwartego	0,25$\pm$0,08	0,00-2,71	0,16$\pm$0,05	0,00-2,80	$p < 0,001$

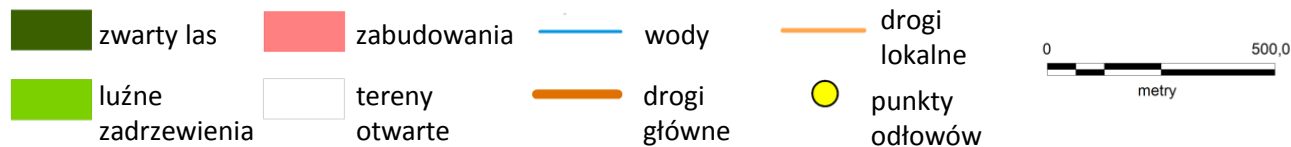
preferencje środowiskowe

preferencje środowiskowe

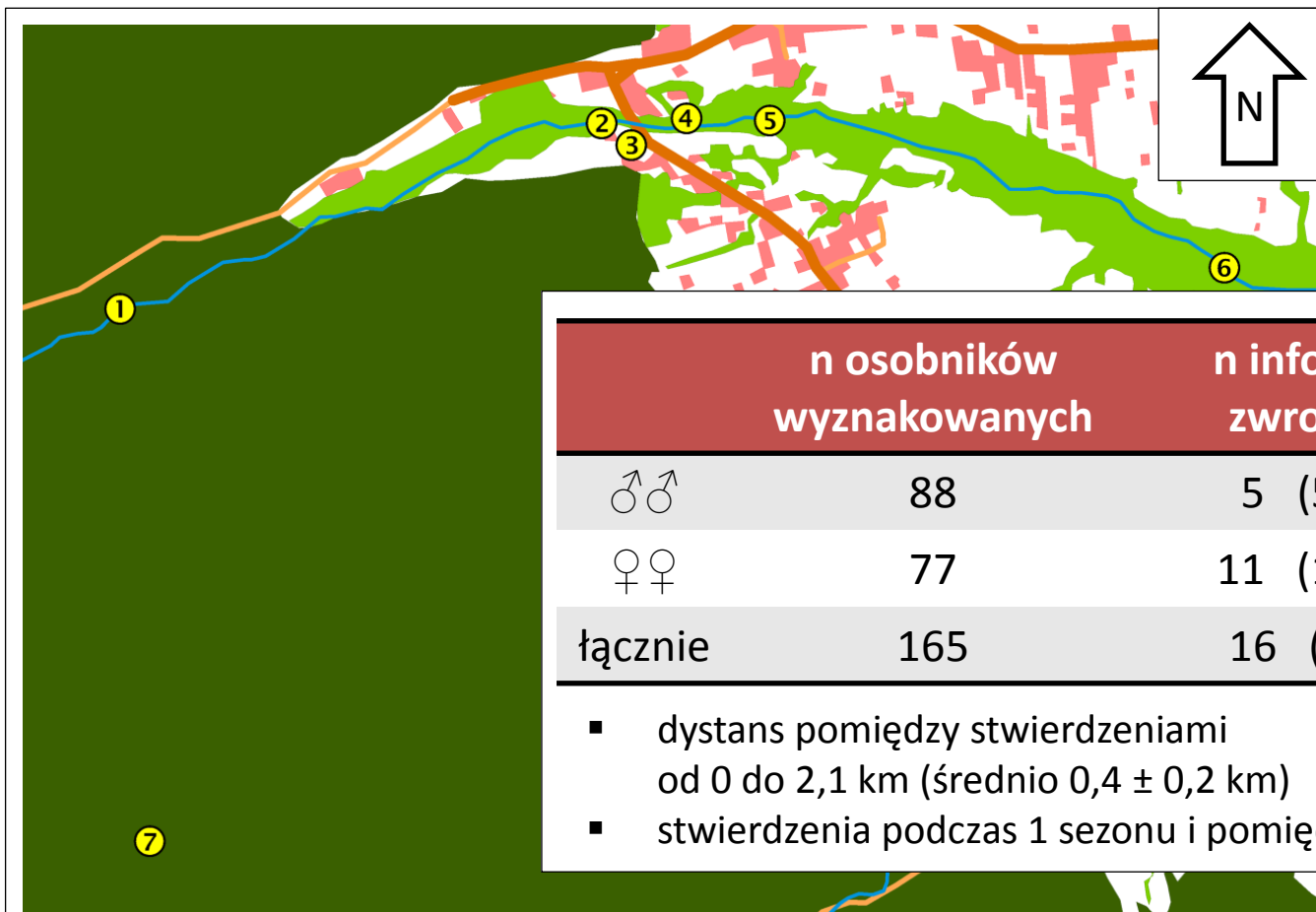

	n osobników wyznakowanych	n informacji zwrotnych
♂♂	88	5 (5,7%)
♀♀	77	11 (14,3%)
łącznie	165	16 (9,7%)

preferencje środowiskowe

	n osobników wyznakowanych	n informacji zwrotnych
♂♂	88	5 (5,7%)
♀♀	77	11 (14,3%)
łącznie	165	16 (9,7%)

- dystans pomiędzy stwierdzeniami od 0 do 2,1 km (średnio $0,4 \pm 0,2$ km)
- stwierdzenia podczas 1 sezonu i pomiędzy latami

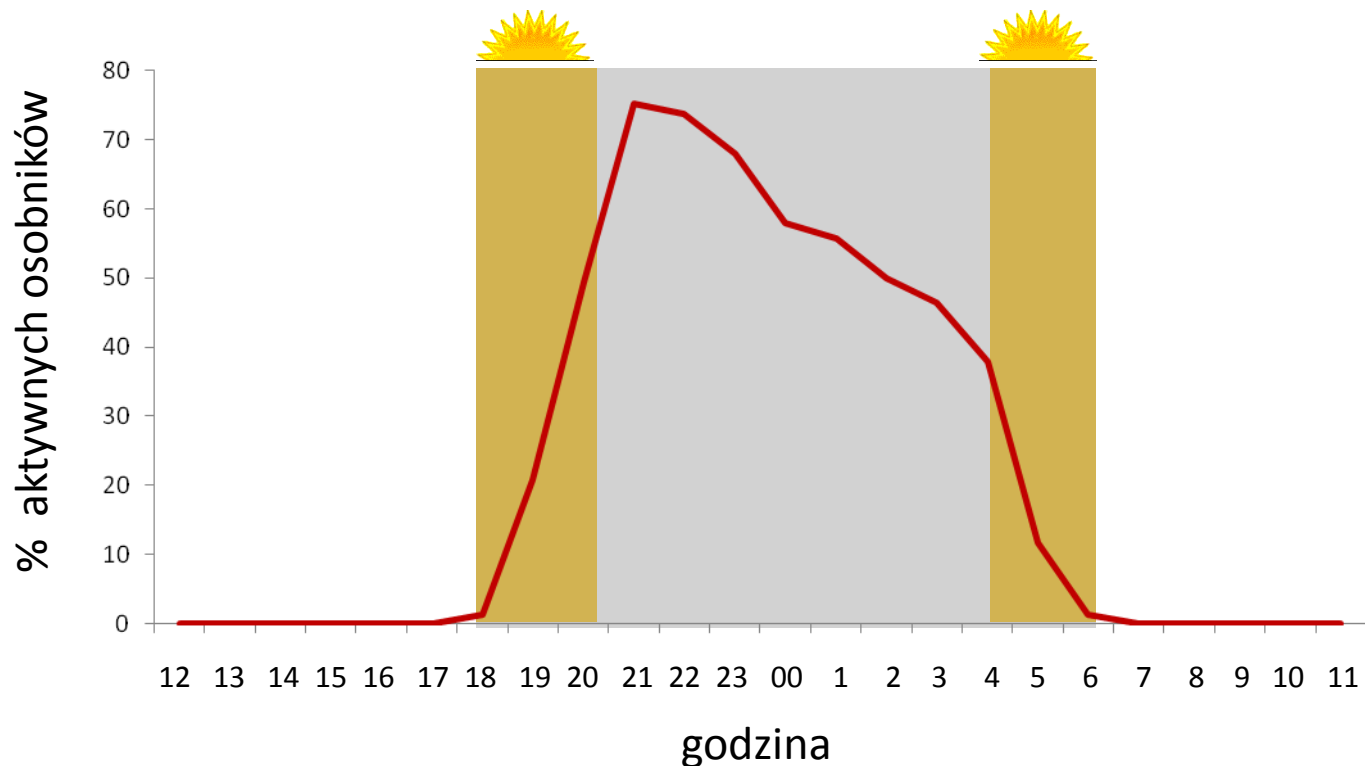
zwarty las   zabudowania   wody   drogi lokalne

lużne zadrzewienia   tereny otwarte   drogi główne   punkty odłowów

0 500,0 metry

aktywność dobowa

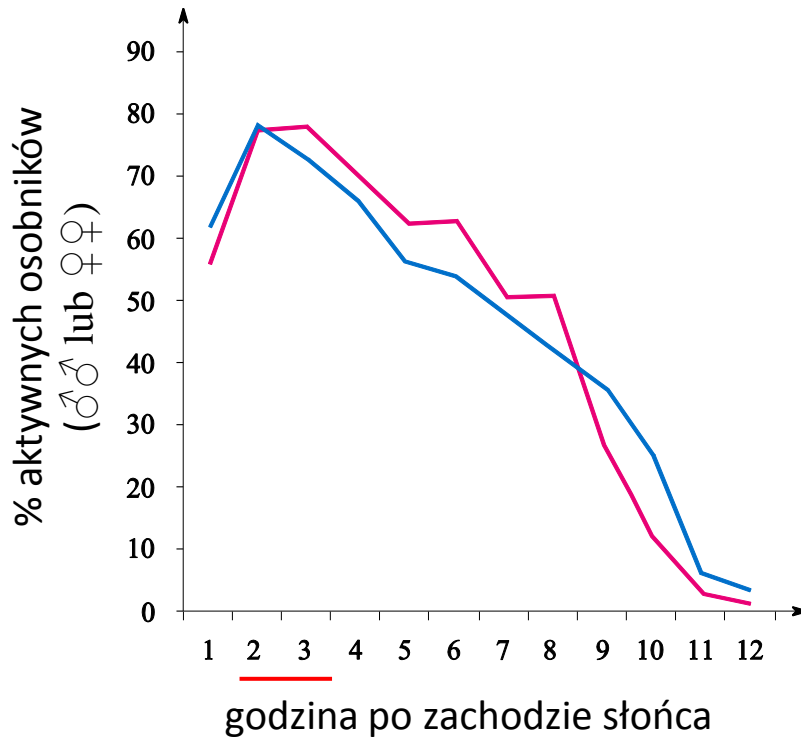
- opuszczanie kryjówki **18,9 min** ($\pm 1,7$) po zachodzie słońca
  - zakres: 0,0-113 min
  - ♀♀: 19,3 min ($\pm 2,6$) *ns*
  - ♂♂: 18,6 min ($\pm 2,3$)

Aktywność dobowa nocka wąsatka w okresie letnio-jesiennej aktywności na żerowiskach

aktywność nocna

- szczyt aktywności: 2-3 godzina po zachodzie słońca

Aktywność nocna nocka wąsatka w okresie letnio-jesiennej aktywności na żerowiskach

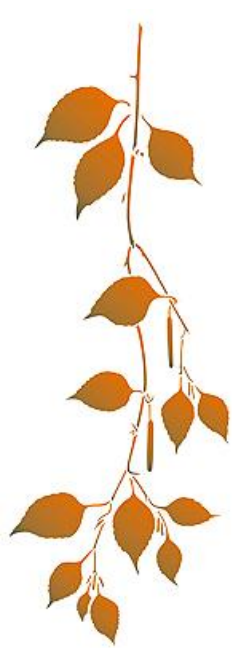
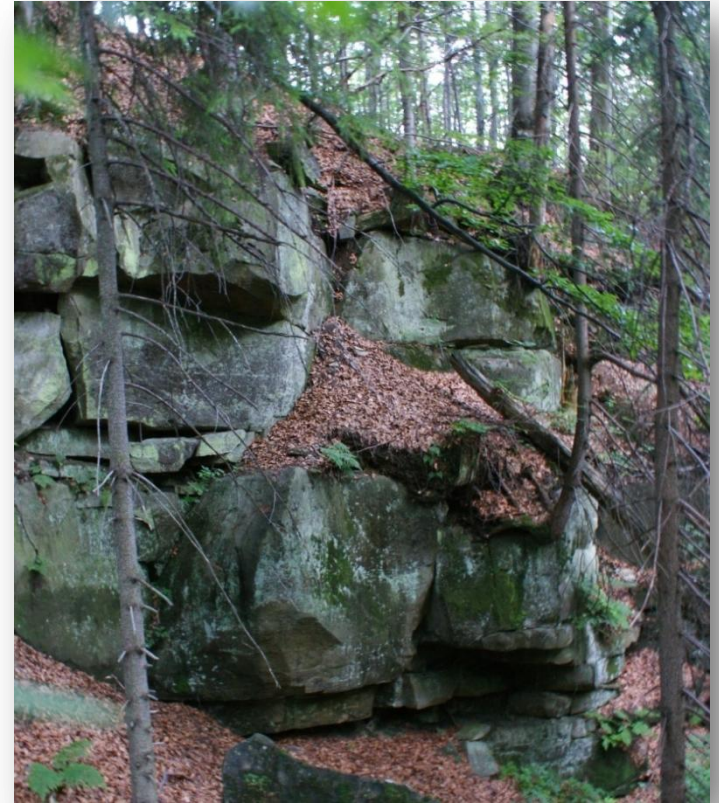
podsumowanie 2

- ❑ nocki wąsatki żerują wśród luźnych zadrzewień
  - zadrzewienie śródpolne
  - roślinność w sąsiedztwie wód
- ❑ schronienia dzienne – kryjówki pochodzenia antropogenicznego
  - w pobliżu źródła wody
  - w pobliżu luźnych zadrzewień
  - w oddaleniu od terenów otwartych
- ❑ nietoperze wykazują przywiązanie do żerowisk i schronień letnich
- ❑ szczyt aktywności nocnej przypada na 2. i 3. godzinę po zachodzie słońca

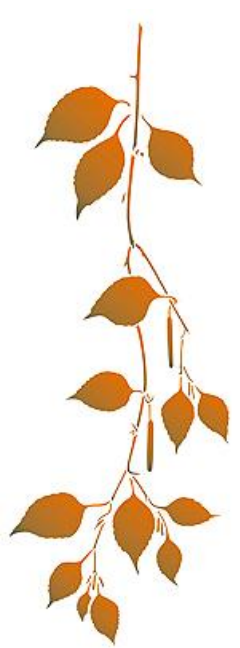
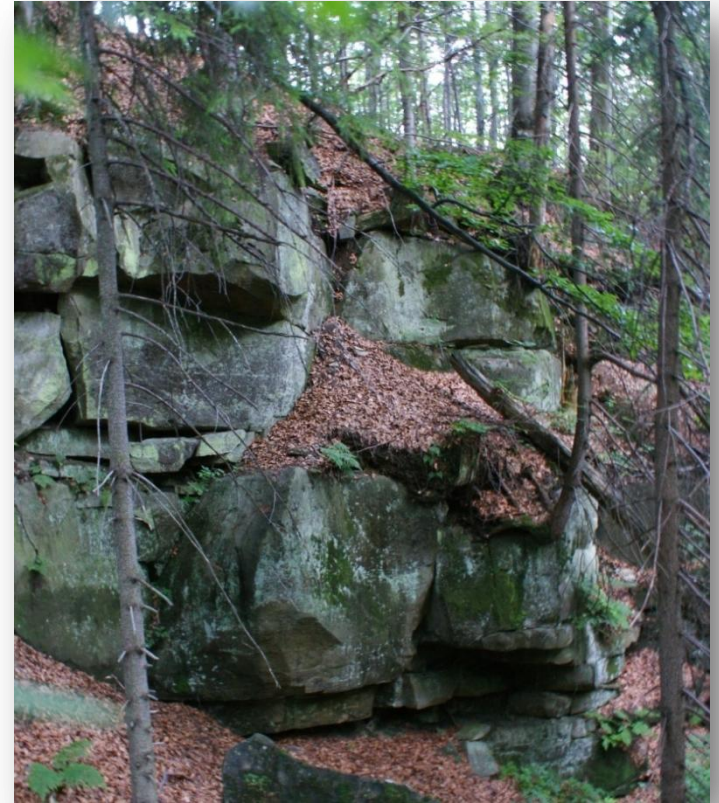
rojenie się

- ❑ **co?**
  - masowe pojawianie się nietoperzy
- ❑ **gdzie?**
  - przy jaskiniach i szczelinach skalnych
- ❑ **kiedy?**
  - przed okresem hibernacji

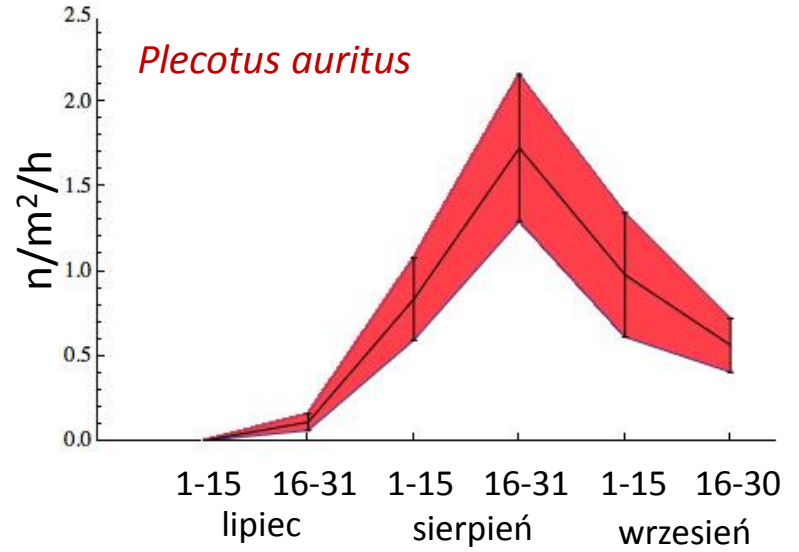
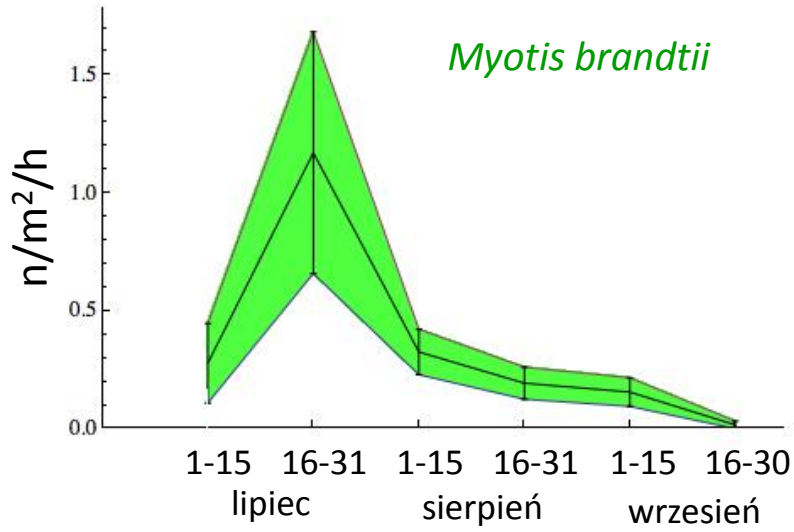

rojenie się

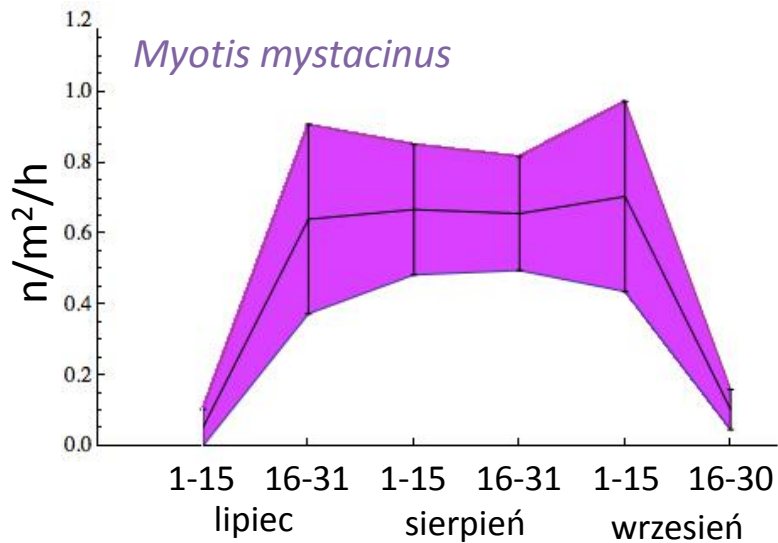
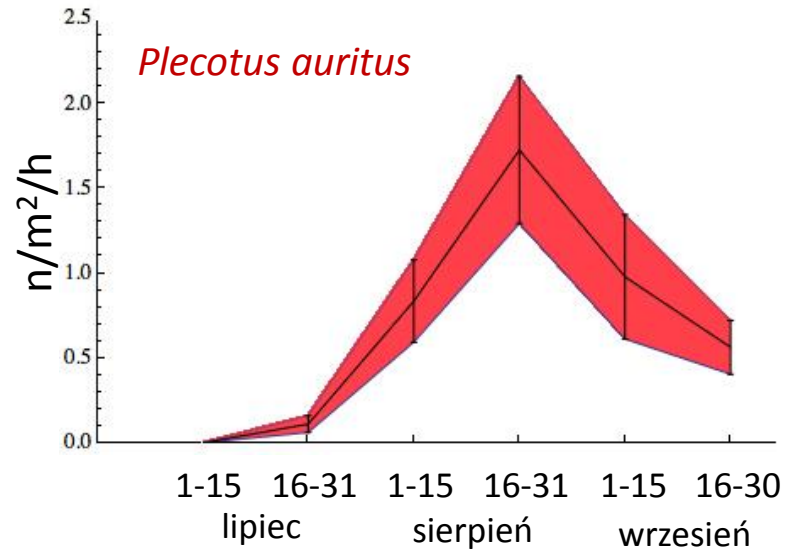
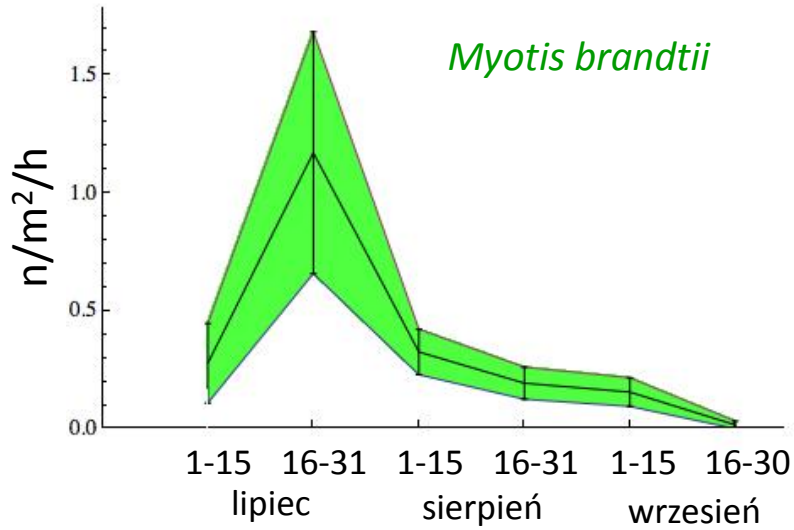
- ❑ **co?**
  - masowe pojawianie się nietoperzy
- ❑ **gdzie?**
  - przy jaskiniach i szczelinach skalnych
- ❑ **kiedy?**
  - przed okresem hibernacji
- ❑ **dlaczego?**
  - miejsca godów?
  - miejsca odpoczynku w trakcie migracji?
  - prowadzenie młodych do miejsc godów lub zimowania?

rojenie się

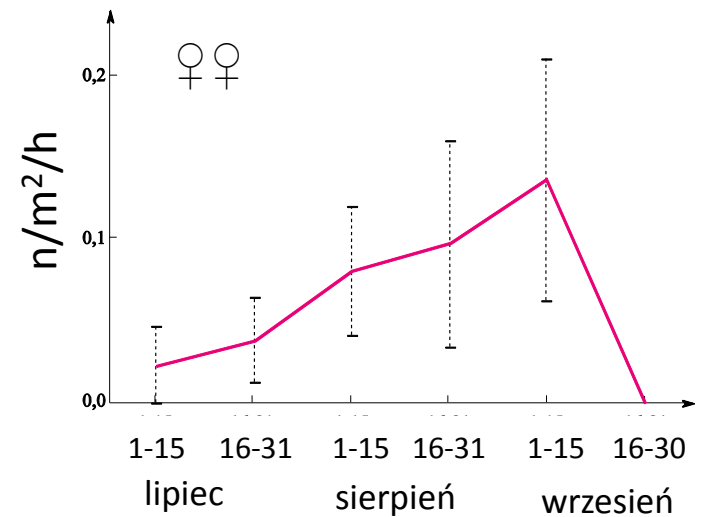
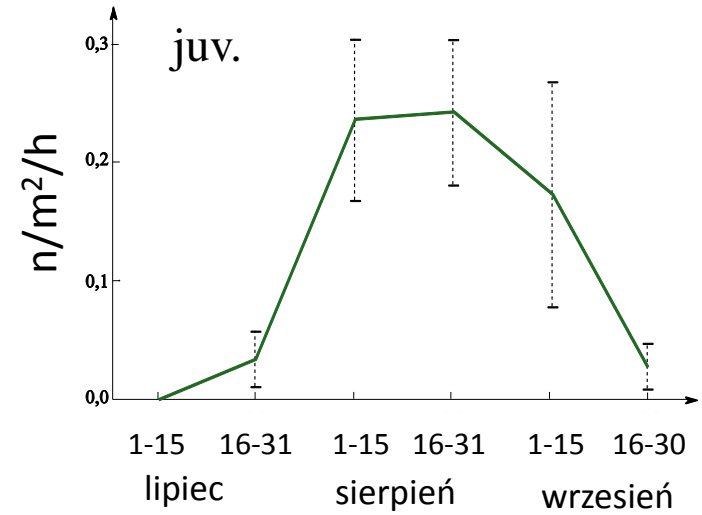
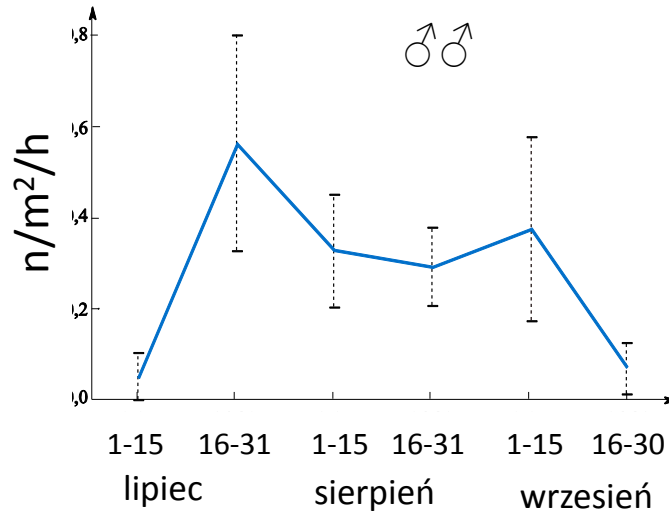
rojenie się

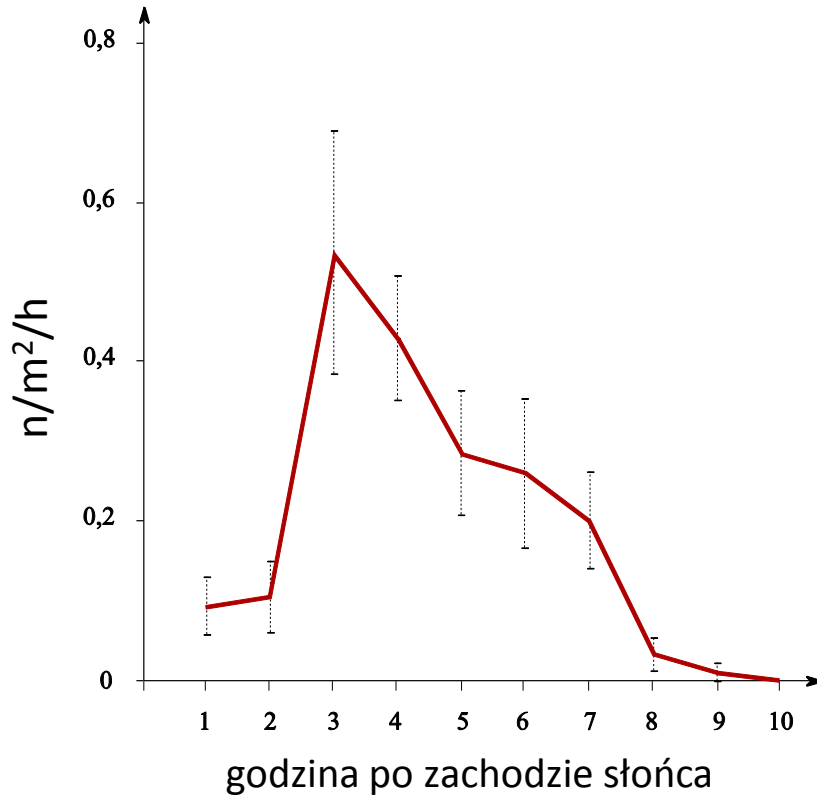
- rojenie u nocka wąsatka rozpoczyna się w II poł. lipca i trwa do I poł. września

rojenie się

rojenie się

- aktywność nocna podczas rojenia się przypada na 3. i 4. godzinę po zachodzie słońca

rojenie się i zimowanie

	n osobników wyznakowanych	n informacji zwrotnych
♂♂	213	9 (4,2%)
♀♀	70	4 (5,7%)
łącznie	283	13 (4,6%)

rojenie się i zimowanie

	n osobników wyznakowanych	n informacji zwrotnych
♂♂	213	9 (4,2%)
♀♀	70	4 (5,7%)
łącznie	283	13 (4,6%)

- wszystkie informacje pochodzą z miejsca oznakowania
- wszystkie wyznakowane radiotelemetrycznie osobniki opuściły teren badań

n informacji dotyczących poszczególnych osobników w miejscu znakowania (I)
i ponownego stwierdzenia (II)

(I) rojenie
(II) rojenie

4+2

(I) rojenie
(II) zimowanie

2

(I) zimowanie
(II) zimowanie

4

(I) zimowanie
(II) rojenie

1

zimowanie

- ❑ nocki wąsatki stanowią 4,5% zimujących nietoperzy
- ❑ zimują pojedynczo, rzadziej w niewielkich skupieniach po kilka osobników, również z innymi gatunkami

podsumowanie 3

- ❑ rojenie się u nocków wąsatków jest wydłużone w czasie
  - rozpoczyna się po okresie karmienia młodych (II poł. lipca)
  - kończy się w pierwszej połowie września

- ❑ w rojeniu biorą udział osobniki spoza lokalnej populacji
  - migrujące na odległe zimowiska (przelatujące)
  - przybywające zimować w jaskiniach Beskidów
  - nietoperze są silnie przywiązane do konkretnych jaskiń

- ❑ nocki wąsatki wykazują silne przywiązanie do konkretnych miejsc rojenia się

funkcjonowanie populacji

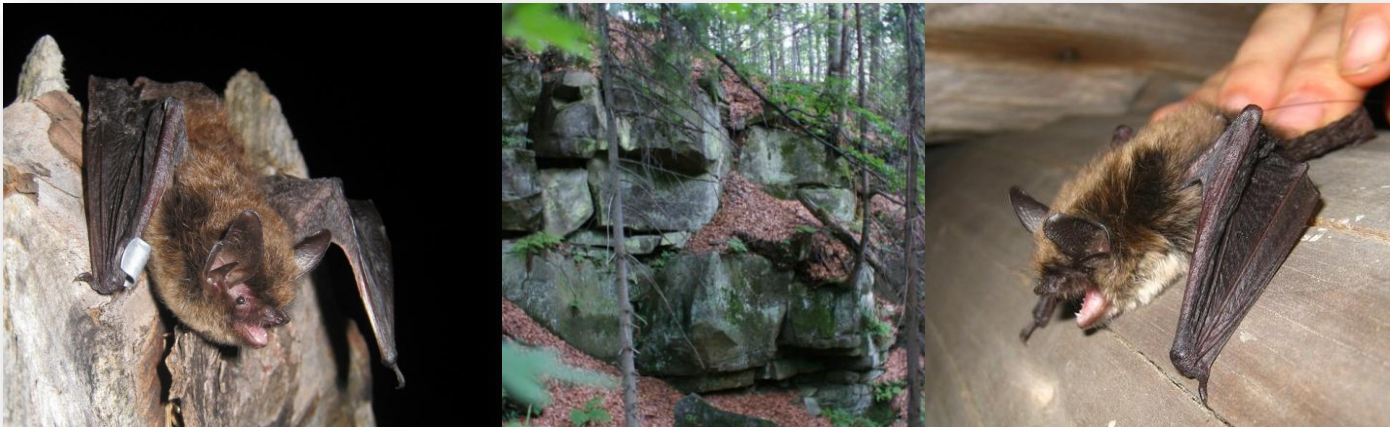
1. nocek wąsatek jest gatunkiem synantropijnym
2. kolonie rozrodcze zakładane są głównie w budynkach
3. nietoperze żerują wśród zadrzewień śródpolnych i nadpotokowych
4. lokalne populacje wykazują silne przywiązanie do swoich żerowisk

funkcjonowanie populacji

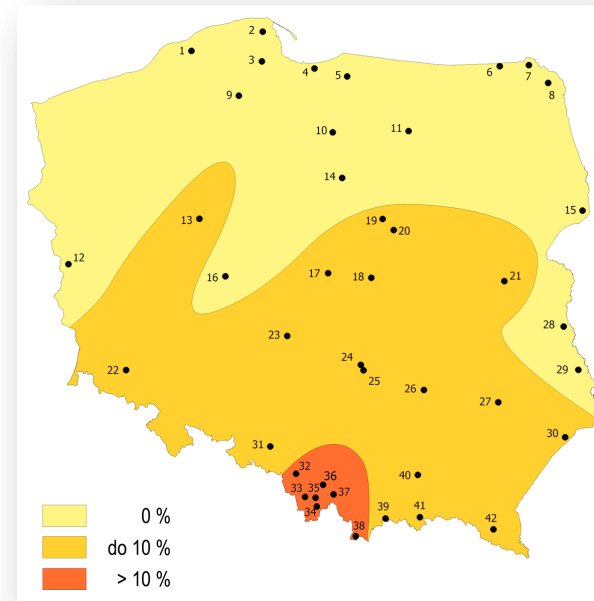
5. po usamodzielnieniu się młodych (druga połowa lipca), nietoperze rozpoczynają **migracje do miejsc zimowania**
6. obecność podczas rojenia przy konkretnych jaskiniach może być związana z **trasą migracji** jaką pokonują osobniki z poszczególnych populacji lokalnych z różnych obszarów Polski
7. podczas rojenia może dochodzić do wymiany genów pomiędzy migrującymi populacjami lokalnymi

funkcjonowanie populacji

8. niewielka liczba zimujących w Beskidachnocków wąsatków może wynikać z niedoszacowania liczby zimujących osobników lub są to osobniki z populacji z Polski Centralnej przylatujące w Beskidy hibernować

wnioski końcowe

---

1. dla trwałości populacji nocka wąsatka istotna jest **ochrona pasów zadrzewień** rosnących wzdłuż potoków i kęp zadrzewień śródpolnych (zwłaszcza na obszarze silnie wylesionej Kotliny Żywieckiej)
2. jaskinie Beskidów stanowią **ważne miejsce przystankowe dla osobników odbywających sezonowe wędrówki** do miejsc zimowania oraz są istotnymi hibernakulami dla nietoperzy z innych obszarów Polski , co należy brać pod uwagę planując działania inwestycyjne lub wynikające z zadań gospodarki leśnej

podziękowania

finansowanie projektu

zezwoleńia

I Lokalna Komisja Etyczna
ds. Doświadczeń na Zwierzętach
w Warszawie

analizy genetyczne

dr Ana Stanković, mgr Danijela Popović

Grupa filogenetyki i ekologii molekularnej,
Instytut Genetyki i Biotechnologii Wydziału Biologii UW

konsultacja merytoryczna

prof. dr hab. Bogumiła Jędrzejewska

dr inż. Robert W. Mysłajek

pomoc w pracach terenowych

*Paweł Barbulant, Dawid Bogdański, Olga Boryczka,
Edyta Chaczyńska, Magdalena Czerwińska,
Justyna Demuth, Michał Figura, Piotr Gajewski,
Jan Garstka, Kamil Gewartowski, Agnieszka Jasińska,
Maciej Jędrzejczak, Julia Jędrzejczak,
Izabela Jędrzejczak, Arkadiusz Kałwa, Natalia Kiswa,
Grzegorz Kobylec, Ewa Komar, Zuzanna Legat,
Maciej Mantorski, Robert W. Mysłajek, Ewa Narożniak,
Kacper Nosarzewski, Sabina Nowak,
Marta Pszczółkowska, Adam Rusek, Agata Skoczylas,
Marek Strojnowski, Ewa Sypiańska, Aleksandra Szarlik,
Anna Tereba, Katarzyna Tołkacz, Katarzyna Urbaniak,
Mateusz Wilk, Agnieszka Zawadzka*

dziękuję za uwagę

